

Lännen propaganda Suomessa

Marek Fields: *Lännessä tuulee. Britannian ja Yhdysvaltojen propaganda kylmän sodan Suomessa*. Art House 2019.

Marek Fields on suomalais-englantilainen historian tutkija, jonka *Lännessä tuulee* -teos perustuu Helsingin yliopistossa vuonna 2015 tarkastettuun historian väitöskirjaan. Opinnäytteessä on ymmärrettävästi käyty läpi perusteellisemmin akateemisia riittejä, kuten lähdeaineistoa, tutkimusmenetelmiä ja keskeisiä käsitteitä. Populaariversiossakin on kirjallisuusluettelo, mutta siitä ei – lukijan harmiksi – käy lainkaan ilmi, mihin aineistoon tutkimuksen erilaiset väitteet perustuvat.

Fields kuvaa sangen yksityiskohtaisesti, kuinka Iso-Britannia ja Yhdysvallat pyrkivät tiedotuksen ja kulttuurin keinoin vaikuttamaan Suomen poliittiseen ilmapiiiriin ja päätöksentekoon kylmän sodan aikana. Suomi ei kylmässä sodassa ollut lännen näkökulmasta poikkeustapaus, vaan lännen johtavien valtojen suhtautuminen heijastaa niiden kansainvälisessä asemassa ja suomalaisen yhteiskunnan sisäisissä voimasuhteissa tapahtuneita muutoksia. Poliittiset prosessit tapahtuvat ulkoisten ja sisäisten paineiden kosketuspinnassa.

Kylmän sodan alkuvaiheissa 1960-luvun alkuun saakka suomalaisille suunnattu propaganda oli sangen suoraviivaista ja anti-kommunistista. Suomalaisia haluttiin valaista Itä-Euroopan demokra-

tian puutteista, pakkotyöleireistä ja työntekijöiden huonosta kohtelusta. Tätä materiaalia tarjottiin sangen hyökkäävästi suomalaisille poliittisille piireille. Erityisen huomion kohteena olivat sosiaalidemokraatit ja heihin kuuluva ammattiyhdyshäviö, jota pidettiin kommunistisen aallon tulppana. Erityisesti British Council kohteli Suomea suorastaan itäeurooppalaisena maana, joka millä hetkellä hyvänsä saattaa liukua kommunismin.

Toisaalta varsinkin amerikkalaisten propagandassa oli koko ajan pidäkkeitä. Suomen haluttiin säilyvän markkinatalousmaana ja demokratiana, jonka uskottiin perimmiltään olevan länteen suuntautuva kansakunta. Tämä vuoksi ei haluttu – harvoin poikkeuksin, joita esiintyy esimerkiksi yöpakkasten yhteydessä esitettyinä taloudellisen avun lupauksina – saattaa Suomea ikävään välikauteen. Ajatuksena oli, että liian avoin tuki Suomen lännenpolitiikalle olisi lisännyt Neuvostoliiton painostusta. Voidaan puhua eräänlaisesta tasapainopolitiikasta ja Suomen asemasta eräänlaisena *sphere of absence* suurvaltojen välissä.

Maan vähäisen väestön huomioon ottaen anglosaksiset valtiot kohdistivat Suomeen sangen paljon resurssuja. Kylmän sodan edetessä Yhdysvaltojen asema maailman johtavana valtiona kävi yhä ilmeisemmäksi ja enimmillään America Centerissä oli kolmisenkymmentä työntekijää. Fields kiinnittää aivan aiheellisesti huomiota siihen, kuinka amerikkalaiset pyrkivät laajentamaan propagandaansa jopa pohjoisten tukkivotolle. Ison-Britannian suhteellisesti laskeva asema heijastui Suomessa käytettävistä olevien rahamäärien vähenemisestä, vaikka BBC:n suomenkielisiä lähetyksiä jatkettiin vuoteen 1997 saakka. Englanti alkoi 1960-luvulla keskittyä yhä enemmän vientinsä edistämiseen ja teknologiansa esittelyyn vastauksena sisäisiin ta-

loudellisiin ongelmiinsa.

Suomi oli osa amerikkalaista kulttuuri-imperiumia, joka kattoi koko läntisen Euroopan ja ulottui laajemmallekin. Tätä imperiumia on kuvattu useissakin teoksissa, kuten Victoria de Grazian *Irresistible Empire. America's Advance through 20th-Century Europe* (2005) ja Joshua B. Freemanin *American Empire 1945–2000. The Rise of a Global Power* (2012). Fields ei kuitenkaan eritele tätä imperiumia ja aseta siten Suomea imperiaaliseen yhteyteen. Tosiasia on kuitenkin se, että Yhdysvallat vaikutti Suomessa(kin) enemmän populaarikulttuurin kuin valtiollisen propagandan kautta. Fields kuitenkin antaa riittävästi tilaa tiedustelulaitoksille, kuten CIA:lle, joka tuki epäsuorin keinoin läntisiä vaikutusyrityksiä. Tämän tuen paljastuminen aiheutti sitten muun muassa ylioppilasliikkeessä melkoisia uudelleenjärjestelyjä.

Suomi oli siinä suhteessa poikkeava länsimaa, että myös Neuvostoliitto toimi täällä aktiivisesti kulttuurin saralla. Lukemattomat olivat ne konsertit, kuorojen vierailut ja tanssiesitykset, joita varsinkin Suomi–Neuvostoliitto-Seura järjesti. Näillä esiintymisillä oli laajahko seuraajakunta, mutta kulutusyhteiskunnassa se jäi pahasti Yhdysvaltojen varjoon. Suomessa oli toki sympatiaa anglosaksisia valtioita kohtaan, mutta vaikutus välittyi sittenkin enemmän markkinamekanismin kautta. Erityistä merkitystä oli ASLA/Fulbright-vaihdon kautta tapahtuneella akateemisen yhteisön sitomisella amerikkalaisen tieteen ideaaleihin. Tämä näkyy usein henkilökohtaisellakin tasolla, josta itse olen yksi esimerkki.

Amerikkalaisilla ja englantilaisilla oli kuitenkin omat linkkimiehensä suomalaisten sosiaalidemokraattisten ja porvarillisten vaikuttajien joukossa. Muun muassa Olavi Lindblom, Väinö Leskinen,

Georg C. Ehrnrooth sekä isä ja poika Erkki olivat näistä avainasemassa. Mikko Majander on perusteellisesti osoittanut, kuinka tärkeää oli dollariapu työväenliikkeen piirissä vaikutusvallasta taistelleille sosiaalidemokraateille. Samaan aikaan kommunistit saivat kasvavan määrän ruplatuksia Neuvostoliiton kommunistiselta puolueelta.

Fieldsin viittaukset näihin yhteyksiin ovat kuitenkin kovin paperinmakuisia. Tätä voidaan pitää jopa suomalaisen akateemisen historian tutkimuksen perisyntinä: kerrotaan vain se, mitä asiakirjoista löytyy, jolloin suullisen tiedon osuus suurelta osin laiminlyödään. Olisi ollut paikallaan tietää, mikä oli loppujen lopuksi läntisten lehtimiesten usein haastatteleman Arvo ”Poika” Tuomisen todellinen rooli tai Erkki Arnin ja Max Jakobsonin varsinainen merkitys lännen linkkimiehinä. Lännen ”informaationaalista” kampanjoista, kuten Fields sanoo, olisi saanut paljon elävemmänkin kirjan kuin nyt julkaistussa populaariversiossa on kyse.

RAIMO VÄYRYNEN

Kirjoittaja on valtio-opin professori (emeritus).